

Skötselplan för kulturreservatet Örnanäs

i Osby kommun, Skåne län

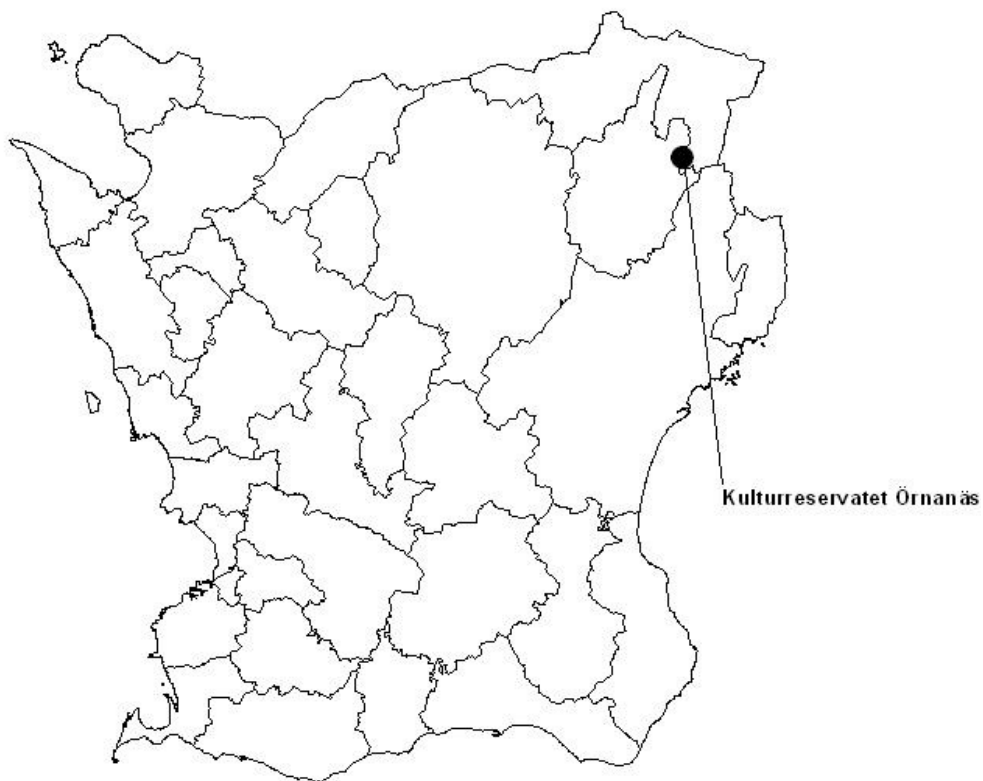

www.m.lst.se

Fastställd 2006-05-10

Miljöavdelningen
Kulturmiljösektionen

Dnr 435-17690-06

Skånes indelning i kommuner med Örnäs, Osby kommun i nordöstra Skånes skogsbygd.

Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne län

Planförfattare: Sara Aurelius. Slutredigerad av Magnus Berglund

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne län
Miljöavdelningen
205 15 Malmö
Tfn: 040-25 20 00
lansstyrelsen@m.lst.se

www.m.lst.se

Copyright: Innehållet i detta dokument får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källa.

Omslagsbild: Trollatorpet, Örnäs 1:17, 2004-10-14

Skötselplan för kulturreseptatet Örnans

Reservatet omfattar fastigheterna Örnans 1:6, 1:17, 1:18 samt del av Örnans 1:13 i Örkeneds socken, Osby kommun i Skåne län.

Fastighetsägare:

Örnans 1:6: Marianne Eriksson, Kerstin Steneudde, Birgit Steneudde.

Örnans 1:13: Lunds stifts prästlönetillgångar.

Örnans 1:17: Gustav och Maj-Lis Wihlborg.

Örnans 1:18: Marianne och Börje Eriksson.

Förvaltare: Länsstyrelsen i Skåne län

Till denna skötselplan hör följande bilagor:

Fotobilaga (bilaga 1)

Kartbilaga (bilaga 2A-2F)

Vård- och underhållsplan för bebyggelsen (bilaga 3)

Skogsbruksplan för skogsmarken på Örnans 1:6 (bilaga 4).

Syftet med kulturreseptatet

Syftet med reservatet är att visa ett exempel på en kameral ensamgårds utveckling i nordöstra Skånes skogsbygd åskådliggjord genom de spår och lämningar från olika tider som finns i Örnans.

Syftet med reservatet är också att bevara och utvinna kunskap ur ett byggnadsbestånd som på ett pedagogiskt sätt speglar utvecklingen både ur agrart, socialhistoriskt och teknikhistoriskt perspektiv.

I syftet ingår även att bevara en representant för de bondeskogar, som växte fram i nordöstra Skåne under 1900-talets första hälft när formerna för skogsbruket förändrades, och som efter det rationella skogsbrukets införande blivit ovanliga.

Syftet med skötseln är att:

- Bevara och synliggöra kulturhistoriska spår och lämningar från olika tider utan att återskapa vare sig landskapet eller bebyggelsen till ett äldre skede.
- Utveckla den flora och övriga naturvärden, liksom de inslag i landskapet (såsom hamlade träd och äldre hasselbuskar) som är knutna till öppna, betade eller slåttade miljöer och som varit viktiga inslag i traktens försörjning och landskapsbild.
- Bevara och stärka bondeskogens olikåldriga, självföryngrade, luckiga och plockhuggna karaktär samt den biologiska mångfald som är beroende av gamla träd och död ved.

Örnanäs

Örnanäs nämns i skrift första gången 1584. I mantalslängder för Helsingborgs län 1584-1617 är "nybyggare" i Örkened förtecknade för sig. Örnanäs nämns inte under den rubriken, vilket innebär att gården funnits längre tillbaka än 1584.

I källor från 1600- och 1700-tal upptogs för Örnanäs en ensamgård på ½ mantal krono. Vid 1800-talets början delades gården mellan två bröder och en ny gård uppfördes 200 meter öster om den gamla. Bebyggelsen på den ursprungliga gården övergavs sedan på 1930-talet och i Örnanäs fanns återigen endast en bebyggd gård.

Den östra gården hade sedan 1800-talets slut varit inriktad på jordbruk i första hand, medan den västra fastigheten helt och hållet drevs med inriktning på skogsbruk från och med 1930-tal. Denna utveckling hade inletts på 1910-talet. På den övergivna, ursprungliga gårdsplatsen finns idag flera ruiner efter byggnader. En byggnad, "huggeboden", finns kvar. Platsen nyttjas idag som betesmark.

Vid 1900-talets mitt var jordbruket det centrala på den östra fastigheten, något som väl speglar förhållandena i trakten i stort. Jordbruket bedrevs dessutom något mer "modernt" än vad som annars var brukligt på gårdar av den storleken. Jordbruket drevs vidare med åkerbruk och djurhållning fram till 1980, då den dåvarande ägaren inte orkade längre. Under en tioårsperiod släpptes hävden på markerna, men i början på 1990-talet skaffade de nuvarande ägarna får för att hålla markerna öppna. Driften sker idag genom bete på de äldsta åkrarna och höslätter på madåkrarna.

Kort efter att den nya gården byggts i början på 1800-talet, genomfördes delningen vid ett laga skifte. Detta ägde rum 1830. En stor del av de vägar, åkerstrukturer fägator och vångagränser som kartan från detta år visar, finns ännu kvar i landskapet.

Den nya gården uppfördes ursprungligen som en så kallad högloftsstuga. Bostadshuset förlängdes under mitten av 1800-talet och taket höjdes, vilket utvecklade den till en långloftsstuga. De gamla ladugårdarna revs och gav 1865 plats för två fristående i sten murade ladugårdar. Byggnaderna berättar om förändringsförloppen under 1800-talets senare och 1900-talets första hälft, från självhushåll och mångfald i näringsgrenar till en successiv specialisering. Under senare delen av 1800-talet uppfördes en mängd ekonomibygnader, så som smedja, linbastu, bränneri och vagnbod. Byggnaderna var i bruk under andra hälften av 1800-talet och i början av 1900-talet och tillsammans speglar de gårdens mångsidighet vid denna tid.

1830 års karta visar fyra torp på Örnanäs marker. Ett av dessa, Trollatorpet, finns kvar idag medan övriga övergivits redan vid sekelskiftet 1900. Lämningar finns kvar av dessa torp, samt efter ytterligare tre torpställen som inte återfinns

på någon karta. Flera av torplämningarna är dock belägna i den del av Örnans som inte ingår i reservatet.

Omkring 1900 deltog Örnans tillsammans med flera andra byar i ett sjösänkingsprojekt för att få mer jordbruksmark. Nu tillkom madåkrarna, intill de rätade bäckarna och åarna. Man fick också del i de nya slåttermarker som vanns av den sänkta sjön Vielången, utanför reservatet i Örnans norra del. Namnet på sjön kom att ändras till Grässjön. Idag är Grässjöns kanter igenväxta, men det sankaste området i mitten är öppet.

Åkrarna, både de som övergivits vid olika tider och de som ännu brukas, visar olika tiders bruk. Flera exempel finns på åkrar som har samma strukturer som på laga skifteskartan från 1830, och som idag ligger i lövskog eller trädbevuxen betesmark. I de många och stora odlingsrösen finns gamla eller döda hamlade träd. Det finns också exempel på åkrar som stenröjts, utdikats och utvidgats under sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal, samt nyodlingarna som vanns efter sjösänkningen. En del av dessa brukas idag som åker eller bete, andra är på väg att växa igen.

Delar av de gamla ängsmarkerna är så sent igenväxta att det vid florainventeringen 1986 hittades en hel del arter knutna till slåtterängar, till exempel jungfru marie nycklar och smörbollor. Röjningar och återupptagen slåtter/bete skulle kunna resultera i livskraftiga populationer av dessa arter, något som är sällsynt i trakten idag.

Landskapet i Örnans bär spår av mänsklig verksamhet från många olika tidsperioder. Fornlämningar i form av tjärdalar, kolgropar och kolbottnar visar på vad som producerades på utmarken under en flerhundraårig period innan ett skogsbruk baserat på virkesproduktion växte fram omkring 1900.

Den gamla utmarkskogen på Örnans 1:6 är en olikåldrig, självföryngrad blandskog med dominans av gran, ett exempel på de så kallade "bondeskogar" som växte fram i den här trakten under 1900-talets första hälft och där virkesuttaget skedde genom plockhuggning. De äldre användningsområdena för utmarken, såsom svedjning, kolning och tjärbränning, hade i stort sett försvunnit och skogens värde som producent av virke stigit. Skogsbete var fortfarande vanligt, men skogens fodervärde hade inte längre samma betydelse som det haft innan åkerarealen utökades omkring 1900. Under 1960-talet infördes det rationella skogsbruket, med slutavverkning och plantering, och efterhand kom större delen av skogsarealen att präglas av detta skogsbruk, som dock inte har berört Örnans 1:6.

Underlag

- Örnäs. Landskapshistoria och markanvändning. Sara Aurelius 2002. Länsstyrelsen i Skåne län.
- Vård- och underhållsplan för bebyggelsen inom kulturreseptet. Malmö Kulturmiljö 2004.
- Örnäs. Kulturhistorisk värdering av bebyggelsen. Mia Ljungskär 2004. Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne.
- Örnäs i Örkeneds socken. En byggnadshistorisk dokumentation. Gunnar Almevik 2003.
- Örnäs i Örkeneds socken. En kulturhistorisk dokumentation. Sune Jönsson 2001.
- Örnäs – en presentation. Berglund, Olsson, Ljungberg 1994. Seminarieuppsats, Skoglig naturvård.
- Florainventering för Örnäs 1:6. Agne Andersson 1986. Privat kompendium.

Skötselområden. Beskrivning, mål och åtgärder.

Indelningen i skötselområden (se kartor bilaga 2B, 2C) har baserats på dagens markanvändning. Den skötsel som anges kommer att följas upp av reservatsförvaltaren. För att underlätta uppföljningen skall den årliga skötseln vara avslutad före 1 december varje år.

Fornlämningar i skog är lagskyddade och får inte skadas (KML 2 kap). Den skötsel som tas upp här är sådan som går utöver detta skydd.

För byggnader i reservatet gäller generellt att de skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbete skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar, med material och metoder som är väl beprövade och anpassade till byggnadens egenart.

För flera skötselområden anges restaureringsinsatser under särskild rubrik. Någon tidsplan för restaureringen är ännu inte fastställd och det kommer att ske en prioritering mellan olika skötselområden och åtgärder.

Skötselområde 1. Gårdsplatsen

1.1. Boningshuset

Boningshuset, som det står idag, är en långloftstuga byggd i en för regionen typisk timringsteknik, som i ett större perspektiv är helt unik. Den uppfördes ursprungligen som en högloftstuga, som enligt tidernas ideal förlängdes och förhöjdes. Invändigt har den lätt moderniserats fram till 1950-tal. Den pågående processuella restaureringen har visat att huset utgör en mycket viktig källa till kunskapen om en för de sydliga skogsbygderna typisk byggnadshistoria.

Kvalitetsmål

Byggnadens olika förändringsskeden och teknikhistoriska lager är så långt som möjligt bevarade eller restaurerade. Inga moderna installationer finns i huset, förutom elektrisk belysning i begränsad omfattning. Byggnaden fungerar som källa till kunskap om såväl traditionell byggnadsteknik, som om restaurering av en sydsvensk timmerbyggnad och autentisk processuell rekonstruktion. Byggandsvirket är hämtat lokalt från Örnans skog.

Skötselmål

Byggnaden har underhållits kontinuerligt, enligt ett vårdprogram som skall upprättas efter restaureringens slut.

Åtgärder

Fortsätt med den pågående restaureringen. Timmerstommen lagas och befintligt material bibehålls i största möjliga mån. Skadade byggnadsdelar och material återskapas i ursprungligt utförande. Ny panel i samma utförande som den

tidigare sätts upp. Äldre panel återanvänds i så stor utsträckning som möjligt. Taklaget med sparrar infällda i hammarbandet, dekorerade taktassar, undertak och papptak på trekantslist, som revs år 1984 på grund av det långt gångna förfallet och ersattes av ett provisoriskt plåttak återskapas enligt befintliga foton. Undertaket utförs med spåntade bräder. Målningsarbeten och tapetsering planeras efter byggnadsrestaureringen i en dialog mellan fastighetsägaren, länsstyrelsen och hantverksskolan. Fortsatt underhåll görs enligt ett separat vårdprogram.

1.2. Ladugårdslängorna

De ursprungliga ladugårdslängorna från 1800-talets början ersattes 1865 av de nuvarande gråstenslängorna. De massiva dimensionerna på klyvsten och timmer visar att de var 1800-talets statussymboler. Byggnaderna har under åren endast lätt förändrats för att tillgodose jordbrukets behov. Bland annat har ett mjölkrum byggts till vid den västra längan.

Kvalitetsmål

Ladugårdsbyggnaderna är en resurs för att hålla gården och kulturlandskapet levande. Byggnaderna är väl underhållna och används för gårdens bruksbehov på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet bibehålls. Byggnadernas olika tidslager, tillbyggnader för moderna jordbruksredskap och mjölkrum, är bevarade. Byggnadsdetaljer som tröskgolv, fönster, dörrar, portar och de grova bjälklagen är bibehållna liksom spåren av tidigare stickspåntak och stavspåntak med träaglar.

Skötsel mål

Byggnaderna har underhållits kontinuerligt, enligt vårdplan (bilaga 3).

Åtgärder

De murade väggpartier som kalvar dras samman och stabiliseras. Lämplig plats att inreda våtrum med toalett ses ut för att tillgodose jordbrukets behov.

1.3 Stora hus

Byggnaden är nästan kvadratisk i två plan med källare under. Huset används idag som förrådsbyggnad men har troligen även använts som drängstuga. Det har ett högt byggnads- och socialhistoriskt värde på grund av sin ovanliga storlek och påkostade utformning med mansardtak.

Kvalitetsmål

Ekonomibyggnaden är väl underhållen och brukas i första hand som förråd.

Skötsel mål

Byggnaden har underhållits kontinuerligt, enligt vårdplan (bilaga 3). Ommålning av fasaden görs dock ej med tjära, utan sker först efter samråd med Länsstyrelsen. Underliggande färglager skall vara vägledande, vilket sannolikt

innebär att fasaden kommer att målas med röd slamfärg, så kallad Falu rödfärg, eller förbli obehandlad.

Åtgärder

Grundmuren lagas med sten och bruk enligt vårdplan (bilaga 3). Vid det tillfälle panel måste bytas ut eller lagas genomförs en undersökning av timret för att öka kunskapen om byggnadens historia.

1.4. Trädgården

Idag finns endast mindre rester av trädgården synliga.

Kvalitetsmål

En mindre trädgård med bl a mullbänk finns närmast bostadshuset. De spår efter tidigare trädgård med bl a stenkant och syrébuske, finns kvar. Ohävdarter och högvuxet gräs förekommer inte i ohävdad skick på gårdsplatsen eller runt boningshuset.

Skötselmål

Skötselplan upprättas separat för trädgårdsskötseln när renovering av mangårdsbyggnaden är avslutad, och den nuvarande "byggarbetsplatsen" är avvecklad. Högvuxet gräs och ohävdarter som brännässla har hållits efter.

Åtgärder

Avvakta separat skötselplan.

Skötselområde 2. Hagar

Merparten av den mark som betas idag har tidigare varit åker. Undantagen utgörs av en bred ren intill fägatan samt stora rösen i Storåker.

2.1. Innerringen och Ytterringen

Den norra delen av området var åker, i form av två åkrar, redan på 1830-talet. De bar namnet "Lille Östring" och "Brännan". Söder därom tog fuktig ängsmark vid, och i denna fanns ett dike som utgjorde vångagräns, men inte samma dike som finns där idag. Senare har åkern utökats genom att sank ängsmark och utmark dikats ut. Stenmuren löper idag runt om denna utökning, och alltså inte där den gamla vångagränsen gått. På den breda renen intill fägatan i nordväst ligger många odlingsrösen, och den är beväxt med gamla äppelträd, hasselbuskar, yngre björk och asp samt en större gran. De flesta äppleträden är vildapel, men ett gammalt Cox Pomona, ympat på ett vildäppleträd, finns också.

I den södra och västra gränsen, på renen framför stenmuren, växer både lövträd och gran. I områdets norra gräns, mot gårdsplanen växer några äldre askar i en rad.

Kvalitetsmål

Marken är årligen väl avbetad eller slagen. På renen växer äppelträd och hasselbuskar utan att tränga varandra. Den åkerform som finns idag är synlig och eventuellt sly och granplantor är borttröjda.

Skötsel

Marken har varje år betats av väl och/eller slagits. Eventuellt kvarstående vegetation har putsats. Ohävdarter som brännässla har hållits efter runt fruktträden. Sly och granplantor har tagits bort vid behov. Fruktträden och hasseln har gallrats/beskurits. Skötseln har utförts före den 1 december.

Restaurering

Den gran som växer i den sydvästra kanten tas bort fram till stenmuren. Renen intill fägatan röjs från ung björk, gran och asp, endast enstaka träd sparas (t ex den gamla sälgen). Hasselbuskar som växer alldeles intill äppelträd tas bort. Unga vildaplar ympas med äldre, lokalt förekommande sorter, exempelvis Cox Pomona. Om möjligt används kvistar från det gamla trädet. Några av hasselbuskarna förnygras genom successiv rensning i buskarna, som man gjort för att gynna nötproduktionen. Gamla grenar som inte ger frukt längre tas bort och unga, lämpliga skott sparas.

Åtgärder

Marken betas eller slås årligen. Ohävdarter som brännässla hålls efter på renen utmed fägatan. Röjning av sly utförs före 1 december. Äppelträdsbeståndet förnygras när så behövs. Askar som dör i raden mot gårdsplanen ersätts. Hasselbuskar förnygras enligt lokal tradition.

2.2. Storåker och Stugåker

Området utgörs av den östra delen av Örnäs kärnåker, Storåker och Stugåker/Storöstringen, som finns belagda från 1830 med ungefär den utbredning de har idag. Det som idag benämns Storåker är egentligen bara den östra delen (drygt halva) av det som var Storåker 1830. Första gången åkern delades var vid Laga skifte 1830. I början av 1900-talet skars de nordligaste delarna av när den östra gården sålde mark till den västra. Detta markområde tillhör återigen Örnäs 1:6 efter ett markutbyte (omkring 1980) med perifera marker som vunnits efter sjösänkningen. Det som idag kallas Storåker är senare stenröjt än de avstyckade delarna, och kanterna är uträtade. I Storåkers östra kant finns en stentipp med borrarad och sprängd sten.

Storåker och Stugåker brukades ännu på 1960-talet som åker. De plöjdes med häst, förutom i de besvärligare partierna där man fick byta till årder. När de nuvarande markägarna skaffade får i början av 1990-talet, hade markerna stått obetade en tid och många ohävdarter hade vandrat in.

I Stugåker ligger en hög med matjord. Den har lagts där när vägen drogs om för att kunna komma till användning en dag. Vägen gjorde tidigare en böj söder om boningshuset, men för att timmerbilarna till den västra fastigheten skall kunna ta

sig fram gjordes sträckningen rak 1986 och naggade på så vis Stugåker i kanten. En äldre hamlad ask finns i ett odlingsröse. De hamlade träden har tidigare varit många fler, och hamling har påbörjats på några yngre träd. I två odlingsrösen växer flerstammig lind, som skulle kunna härstamma från hamlade lindar som stått där. I partiet mellan de två före detta åkrarna växer äppleträd, hasselbuketter och en stor ask. Området ska dessutom tidigare ha hyst delar med slåttergynnade arter som orkidéer och smörbollar.

Kvalitetsmål

De före detta åkrarnas kanter är synliga. Området är väl hävdad och de kulturhistoriska och biologiska värdena som visar på långvarig hävd är bibehållna. Hamlade träd finns i olika generationer och i en sådan utsträckning att de visar på förekomsten utan att dominera landskapsbilden.

Skötselmål

Marken har årligen betats av väl före 1 december. Eventuellt kvarstående vegetation har putsats. Inget bete äger rum mellan 15 dec-31 mars. Eventuellt sly och granplantor har tagits bort före den 1 december. Träden har hamlats med 3 till 8 års mellanrum.

Restaurering

Unga träd av lind, ask och björk hamlas. Slånbuskaget i Storåkers östra kant tas bort längs den gamla åkerkanten, men ett buskage sparas ute i den f d åkern. Om slån etablerar sig på någon bättre plats när fler öppna miljöer skapas på gården, kan detta buskage tas bort. Renen mellan Storåker och Stugåker gallras ut så att hasseln, äppleträden och asken får mer ljus. Några av hasselbuskarna föryngras genom successiv rensning i buskarna, som man gjort för att gynna nötproduktionen. Gamla grenar som inte ger frukt längre tas bort och unga, lämpliga skott sparas.

Åtgärder

Marken betas av årligen. Sly och granplantor röjs före 1 december. Kontinuerlig föryngring av hassel. Träden hamlas med 3 till 8 års mellanrum. Eventuellt förekommande partier med slåttergynnade och fårbeteskänsliga växter som orkidéer och smörbollar, kan med fördel stängslas ifrån för betessläpp först på sensommaren alternativt slåtter. För att få tillbaka slåttergynnade arter bör området på sikt betas med nöt. Fårbete förekommer då endast under eftersommaren.

Skötselområde 3. Åkermark

De marker som än idag brukas som åkermark, är sådana som vanns vid sjösänkningen och rätningen av Ekeshultsån omkring sekelskiftet 1900. Idag används de alla i huvudsak som slåttervall.

3.1. Stora maden

Innan Stora maden odlades upp var detta en sank ängsmark, som även i beskrivningen till 1830 års karta kallades "Stora mad" och idag vanligen benämns "Maden". Idag har en del naturliga växter knutna till ängsmark vandrat in, t ex höskallra. I kanten mot Ekeshultsån växer träd (mest björk, asp och gran), som behövs för att hålla dikets kanter.

Kvalitetsmål

Området fungerar som åker/slåttervall med eventuellt efterbete. Markens åkerstruktur är bibehållen. I kanten mot Ekeshultsån finns en trädrad, där granen utgör en mindre andel. Max 10 granar finns längs hela sträckan.

Skötsel

Gräset har slagits på åkern och eventuellt efterbetats årligen. Granen i kanten mot Ekeshultsån har hållits tillbaka. Skötseln har utförts före den 1 december.

Åtgärder

Årlig slåtter, eventuellt även bete. Vid behov gödslas och plöjs marken för att åkerstrukturen skall kunna bibehållas. Granen hålls tillbaka intill Ekeshultsåns kant. I åkerns norra spets tas granarna bort.

3.2. Nyodlingen

Nyodlingen bröts troligen upp på 1930- eller 40-talet. Den finns dock inte markerad på 1935 års karta.

Kvalitetsmål

Markens plana åkerstruktur är bibehållen och området fungerar som slåttervall.

Skötsel

Gräset har slagits varje år. Vid behov har marken plöjts. Skötseln har utförts före den 1 december.

Åtgärder

Gräset slås och bärgas varje år. Marken skall plöjas om det behövs för att bevara den plana åkerstrukturen.

3.3. Hacket

Hacket odlades upp under tidigt 1900-tal. Enligt 1935 års karta användes den då bara som bete.

Kvalitetsmål

Området fungerar som slåttervall. Markens plana åkerstruktur är bibehållen och ytan är fri från gran.

Skötselmål

Gräset har slagits varje år. Vid behov har marken plöjts. Skötseln har utförts före den 1 december.

Åtgärder

Gräset slås och bärgas årligen, bortsett från blöta år då det kan vara omöjligt. Marken plöjs om det behövs för att bevara den plana åkerstrukturen. De granar som vandrat ut i åkern tas bort.

Skötselområde 4. Skogbevuxen f.d. inägomark

Skötselområde 4 utgörs av gårdsnära f.d. inägomark som idag i huvudsak är bevuxen med lövskog, men bitvis även blandskog med mycket gran. I flertalet delområden är målsättningen att öppna upp vissa partier och införa bete eller slätter, vilket framgår av respektive skötselmål nedan. I dagsläget är dock möjligheterna att utöka den betes- eller slätterhävda arealen begränsade p.g.a. brist på arbetskraft och betesdjur. Flera av föreslagna restaureringsinsatser bör utföras först när hävden är säkrad.

4.1 Lammhagen

År 1830 bestod området till större del av sank ängsmark. En mindre del var frukthage och kålhage. Dessa hade delats mitt av vid laga skiftet 1830. Senare användes området som lammhage. På 1935 års karta är större delen skogbevuxt, utom en remsa intill vägen i norr som är betesmark. Idag är hela området, med undantag för fägatan, skogbevuxt med björk, gran, bok och ek. I den södra delen, nära den gamla vångamuren, växer en stor bok och ett par gamla, grova ekar. Förutom stenmuren som avgränsar området i söder, löper en stenmur genom området parallellt med vägen i norr. I muren står en gammal, hamlad björk. I området finns också en fägata, en ruin efter en smedja, en husgrund (efter undantagets uthus) och en jordkällare.

Kvalitetsmål

De kulturhistoriska strukturerna, såsom stenmurar, ruiner/källare, grova träd och fägata, är väl synliga och saknar vegetation som kan skada dem. Området är förhållandevis glest trädbevuxet med god genomsikt, men krontaket är tillräckligt slutet för att förhindra omfattande slyuppslag. Den norra delen utmed vägen är mer öppen och om möjligt årligen betad – den södra delen betas ifall så krävs för att upprätthålla god genomsikt. Bete söder om muren kan således sättas in vid behov och variera år från år. Vidkroniga ekar och bokar finns i olika generationer. Granar förekommer inte alls. Mellan stenmuren och vägen i norr är några björkar hamlade. Stenmuren är väl synlig från vägen och ett visuellt samband finns mellan östra och västra gårdsplatsen.

Skötselmål

Gräset har om möjligt årligen betats utmed vägen norr om stenmuren, alternativt slätter i det öppna området mot mangårdsbyggnaden i nordost. Efter restaurering

avgörs om även resterande del behöver betas för att uppnå kvalitetsmålet. Inget bete äger rum med häst eller nöt 1 dec-31 mars. Sly i anslutning till ruiner och fägatan har tagits bort årligen medan stenmurar och området utmed vägen har slyröjts vartannat år. Ohävdarter och högvuxet gräs har årligen hållits efter på fägatan, gärna i kombination med bete. Granplantor har tagits bort i hela området. Björkar har hamlats vart 3:e till 8:e år. Skötseln har genomförts före 1 december.

Restaurering

Träd som kan skada fägatan tas bort. Ruinen, smedjan och jordkällaren röjs från träd och buskar. Enstaka träd som inte skadar byggnaderna/grunderna kan vara kvar. Vidkroniga lövträd frihuggs successivt – särskild varsamhet krävs för de grova ekarna i söder. All gran tas bort. För att gynna unga ekar och bokar kan även björk behöva röjas. I samband med att bete införs norr om muren genomförs ytterligare röjningar då endast enstaka lövträd (björkar) sparas. Några björkar hamlas här om lämpliga träd finns. Röjningarna genomförs i minst två etapper med 2-5 års mellanrum.

För att skydda jordkällaren från förfall skall ett tak läggas på och dörr och dörrkarm repareras. Utförandet av detta skall godkännas av länsstyrelsen. Se även vårdplan, bilaga 3.

Åtgärder

Röjning av sly i området norr om muren utmed vägen samt i och omkring ruiner och stenmurar före 1 december. Ohävdarter hålls efter årligen på fägatan. Årligt bete utmed vägen norr om muren efter att granarna avvecklats och bete vid behov i övriga delar. Hamling av björkar.

4.2 Nordväst om Stora mad

År 1830 bestod området av ängsmark. Vid en avstyckning i början på 1900-talet sålde den östra gården den här marken, tillsammans norra delen av skötselområde 4.3, till den västra gården. Troligen var det vid denna tid hävden på marken upphörde och området beskogades. På 1935 års karta och 1940-talets flygbild är området skogbevuxet. Omkring 1980 utfördes ett markutbyte, så att området återigen kom att tillhöra Örnäs 1:6. I norr drogs fastighetsgränsen i den gamla vångamuren mellan Norre Vång och Nya Vång, som finns kvar än i dag. Idag består området av ek- och bokskog, men i sluttningen ner mot Stora maden i öster har det vandrat in en hel del gran.

Kvalitetsmål

Skogen är sluten och helt lövdominerad. Grova, storkroniga träd är vanligt förekommande, vilket underlättar genomsikt och framkomlighet. Ek och bok dominerar samtidigt som trädens artrikedom är bevarad. Gran förekommer dock bara som enstaka individ.

Skötselmål

Skogen har plockhuggits där det huvudsakliga syftet är att uppnå och bibehålla kvalitetsmålet. Udda trädslag som lind har gynnats, liksom träd med utvecklingsbar krona och hamlade träd om sådana finns. Granplantor har hållits efter.

Restaurering

Granen i den östra delen avvecklas successivt.

Åtgärder

Plockhuggning. Träd med utvecklingsbar krona, liksom lind och gamla träd, gynnas. Träd som riskerar att skada gamla åkerkanter tas bort. De träd som sprider sig lätt, fr a gran, hålls efter så att artrikedomen består. Förmodligen kommer även boken behöva hållas efter för att inte expandera mer än idag på övriga lövträds bekostnad.

4.3 Mellan Storåker och Stora mad

År 1830 var området ängsmark med inslag av åker i nordväst. På den ekonomiska kartan från 1935 är den södra halvan betesmark, medan den norra delen betecknas som obetad skog. Likaså visar 1940-talets flygfoto dels en gles träd- och buskbevuxen betesmark, dels ett skogsklätt parti i norr. Idag har området till stora delar karaktären av skog och är främst bevuxet med gran och björk i söder och ek, bok och lind i norr. Från Stugåker och norrut löper en gammal "väg" - mer en bred stig - igenom området. I den nordvästra delen framträder de tidigare åkrarna tydligt med rösen och terrasskanter, ofta markerade av röjningssten och lindar som i vissa fall varit hamlade. Rester av en hävdgynnad flora ska tills nyligen ha funnits i sydligaste delen av området.

Kvalitetsmål

Skogen är relativt gles, av pelarsalskaraktär där genomsikten är god, men med ett slutet krontak och enstaka luckor som ger möjlighet till bete, men även fungerar utan beteshävd. Luckorna förekommer företrädesvis på tidigare åkermark som på så sätt tydliggörs. Även åkrarnas avgränsningar framträder tydligt. Hamlade björkar och lindar i olika åldrar växer i området. En flora som gynnas av bete och slätter finns på sikt spridd i området, förhoppningsvis med arter som jungfrulin, mandelblomma, stenmåra, jungfru marie nycklar, gökärt, ärenpris och smörbollar.

Skötselmål

Området har om möjligt betats av årligen före 1 december. Inget bete äger rum 1 dec-31 mars. Granplantor har hållits efter, liksom sly i anslutning till åkerlämningarna. Två till sju björkar och några lindar har hamlats med 3-8 års intervall.

Restaurering

Vidkroniga lövträd, liksom hamlade träd, friställs successivt. Avveckla granen genom successiv utglesning. Även lövet glesas ut, men spara ungträd för att

säkra återväxten. Av samma skäl tillåts ett visst slyuppslag innan betesdjur släpps på. Luckor i krontaket eftersträvas i första hand på tidigare åkerytor. Enstaka björkar sparas och hamlas i söder. All lind sparas och enstaka unga individ hamlas, likaså hamlas enstaka unga askar på gränsen till Stugåker i söder. Rójningarna genomförs i minst två etapper med 2-5 års mellanrum.

Åtgärder

Två till sju björkar och enstaka lindar hamlas vart 3:e – 8:e år. Granplantor hålls efter, likaså sly i anslutning till åkerlämningarna. Området betas. Eventuellt förekommande partier med slåttergynnade och fårbeteskänsliga växter som orkidéer och smörbollar, kan med fördel stängslas ifrån för betessläpp först på sensommaren alternativt slåtter.

4.4 Bakom Stora hus

Detta område öster om gården 1:6 betecknades som betesmark 1935. 1940-talets flygfoto samt flygfotot över gården från samma tidsperiod visar detsamma. Området var sank ängsmark 1830. Det är sankt här även idag. Två äldre träd växer här idag - en björk och en ask. I övrigt förekommer en hel del yngre träd, fr a björk, och ett visst slyuppslag. I den norra delen finns inplanterad nattviol. Så sent som 1986 fanns resterna av en slåtterängsflora och enstaka smörbollar skall förekomma även idag.

Kvalitetsmål

Enstaka, fritt stående lövträd växer i området. Sly förekommer inte. Husgrunden är väl synlig och fri från sly och buskar. En slåtterängsflora bestående av till exempel gökblomster, smörbollar och förhoppningsvis skogsnycklar finns i livskraftiga bestånd.

Skötsel mål

Gräset har slagits 15 juli – 1 september och bortförts årligen. Alternativt: sent bete med slåtter av ohävdsarter. Inget bete äger rum mellan 1 dec-31 mars.

Restaurering

När hävden är säkrad röjs buskar och unga träd bort. Någon björk nyhamlas om lämpligt träd finns i kanten av området. I övrigt sparas endast någon enstaka buske samt ersättningsträd för den gamla asken och björken. Flishögen i husgrunden och där intill tas bort.

Åtgärder

Marken slås årligen 15 juli – 1 september, alternativt sent bete med slåtter av ohävdsarter. Sent betessläpp är särskilt angeläget vid fårbete. Ohävdsarter som älgört kan slås med nylonlina eller dylikt, i övrigt används skärande/klippande redskap. Rójning av sly utförs före 1 december.

4.5 Bjäret

Det här området var hårdvallsäng 1830. På den gamla ekonomiska kartan från 1935 liksom på 1940-talets flygfoto är det lövskogsbeväxt. I området norr om vägen växer idag mycket ek och bok, även gamla träd. Några hamlade lindar av varierande ålder förekommer också här. En husgrund ("Vagnporten") ligger intill vägen, liksom lämningarna efter det gamla bränneriet. Väster om Vagnporten, i kanten ut mot Stugåker, finns blåsippor. Söder om vägen utgörs området av en lövskogsbeväxt höjd dominerad av bok med ett stort inslag av framför allt ek. Här har också en del gran vandrat in.

Kvalitetsmål

Skogen norr om vägen består till stor del av bok och ek i olika generationer. Runt Vagnporten finns hamlade lindar. Skogen söder om vägen är en varierad lövskog. Gran förekommer inte mer än något enstaka träd. Husgrunderna är fria från sly och träd som kan skada dem. Renen mellan vägen och Stora maden är bevuxen med ett glest trädskikt som ger möjlighet att se åkern från vägen.

Skötselmål

Skogen har skötts genom plockhuggning. Granen har hållits tillbaka. Rövning av sly har årligen utförts på husgrunderna före 1 december. Lindarna har hamlat med 3-8 års intervall.

Åtgärder

Plockhuggning. Gran avverkas och granplantor hålls efter. Sly tas bort på husgrunderna. Vid avverkning i partiet norr om vägen sparas de gamla ekarna och bokarna, och unga träd av dessa arter gynnas. Även lind främjas. Söder om vägen gynnas träd som är äldre och mer storvuxna än övriga samt träd med ett särpräglad växtsätt. Vidkroniga träd frihuggs successivt.

Skötselområde 5. "Hvidekebacken", slåtteräng

På 1830-talskartan finns tre åkrar utritade. En av dem kallas "Hvitekeåker" och platsen "Hvidekebacken". Två av åkrarna brukas ännu 1934, enligt gamla ekonomiska kartan, dock med något utritad form. Den tredje åkern däremot ligger 1934 i mark som markerats med lövskogstecken. Hvidekebacken brukas sedan något av de första åren på 1990-talet som slåtteräng. Strax söder om Hvidekebackens små, före detta åkerbitar löper det gamla vångagärdet i samma sträckning som 1831. Den sistnämnda biten är mycket smal och slingrig, och tydligt urskiljbar i dagens backiga och blockiga terräng. I den branta sluttningen mellan de två större åkerbitarna växer bland annat mycket tjärblomster. I de gamla ängsrenarna mellan de före detta åkrarna växer tätt med hassel och någon apel. I kanten mot skogen i öster växer en äldre en och några små enplanter.

Kvalitetsmål

Gräset är årligen slaget och bärgat. En del av de gamla hasselknipporna i renarna är kontinuerligt förnygrade. I områdets östra kant växer enbuskar.

Skötselmål

Området har fagats på våren. Gräset har slagits och bärgats årligen 15 juli - 1 september. Hasseln har gallrats enligt lokal tradition. Eventuellt efterbete förekommer inte 1 dec-31 mars.

Åtgärder

Ängen fagas på våren, dvs fjolårsgräs, kvistar och grenar räfsas ihop och tas bort. Gräset slås och bärgas 15 juli – 1 september. Slåttern sker med skärande/klippande redskap för att efterlikna traditionell ängsskötsel och för att på så vis gynna de arter som är slåtterberoende. Renen mellan de före detta åkrarna och skogen i öster hålls ljus och öppen, för att möjliggöra för enen att etablera sig här på nytt. En del av hasselbuskarna i renarna, företrädesvis i kanterna mot de öppna ytorna där de får tillräckligt med ljus, föryngras. Några av de äldsta buskarna närmast skogen sparas för insekter och lavars skull.

Skötselområde 6. Bondeskog

År 1830 var den östra delen intill Ekeshultsån ängsmark, i övrigt var allt utmark. Stora delar benämns "svedjeland" och en mindre del "grönsvärsmark", något trädbevuxen. I övrigt var marken skogbeväxt. Det enda trädslag som specificeras på kartan är tall. 1902 föll en mycket stor del av den här skogen i en storm, kallad "Julastormen". Den skog som då föll var i huvudsak gammal tallskog, dock med ett visst inslag av t ex gran. Efter stormen började granen expandera i området. Under hela 1900-talet har sedan skogen tätat och granen har expanderat alltmer. Den har dock endast plockhuggits – under lång tid endast för husbehov – och den har betats fram till 1980. Allteftersom skogen tätat har markfloran förändrats, t ex har blåbär och lingon gått tillbaka.

I den norra delen av området, strax söder om fäгатans mynning, finns ruinen efter en linbastu. En tjärdal finns i skogen, och intill den en bekgryta. I närheten finns också en bränd ekstam där man "förvarat eld" vid tjärbränningen.

Ett flertal stenmurar finns i området, både sådana som kan återfinnas som ägo- eller fastighetsgränser på någon karta, och sådana som inte gör det. Vid Dammängen finns de sista resterna av en hölada. Vid Dammängen, intill Ekeshultsån, låg också Örnäs kvarn under slutet av 1800-talet och antagligen fram till sjösänkningen.

I januari 2005 stormfälldes betydande delar av granbestånden. Upparbetningen av virket gjordes med maskin med en del markskador som följde.

Kvalitetsmål

Skogens varierade karaktär med olikåldriga träd och en blandning av olika trädslag är bibehållen. Planterade bestånd saknas helt. Glesa och luckiga partier finns som ger en antydning om tidigare skogsbete. Död ved, både liggande och stående, har sparats. Enstaka träd av flertalet förekommande arter finns som

evighetsträd. Vidkroniga lövträd i stenmurar och gränser är frihuggna. I stenmurarna och tjärdalen växer inga träd som kan skada dem. Inga markskador orsakade av maskiner vid avverkning eller bortforsling av virke finns. Dammängen och Dammkärret är synliggjort genom att granen hålls tillbaka.

Skötselmål

Skogen har plockhuggits i den omfattning som krävs för att uppnå och bibehålla kvalitetsmålet, se vidare separat skogsbruksplan, bilaga 4. Linbastu, tjärdal, beckgryta m m har vid behov röjts från sly.

Åtgärder

Plockhuggning där löv och tall gynnas. I första hand avverkas gran. Vissa ljusare partier utan gran skapas. Granen tas bort i Dammängen och Dammkärret, eventuellt sparas enstaka granar. Linbastu, tjärdal, beckgryta mm hålls fria från sly. Vidkroniga träd som växer i stenmurar eller andra gränser frihuggs. Se vidare skogsbruksplan, bilaga 4.

Skötselområde 7. Privat tomt

Tomten bebyggdes runt 1990 och har tidigare varit en del av Storåker. Framför huset finns en liten köksträdgård och några buskar. Runtom huset finns en mindre gräsmatta. Den norra delen av tomten består av naturtomt, som sköts genom sen slåtter.

Kvalitetsmål

Odlingsrösen och åkerstrukturer i den norra delen är bevarade. Naturtomtskaraktären är bibehållen i området kring huset.

Skötselmål

Vegetationen i den norra delen har årligen slagits och bortförts. Boningshuset har underhållits enligt vårdplan (bilaga 3).

Åtgärder

Gräset slås under sensommaren. Slåttern sker med skärande/klippande redskap.

Skötselområde 8. Trollatorpet

Under gården/gårdarna i Örnäs lydde ett flertal torp. Det enda av dem som finns kvar idag är Trollatorpet, beläget intill Farlångens östra strand. 1951 friköptes torpet med 3,2 hektar mark, och denna omfattning har fastigheten fortfarande. Skötselområde 8 omfattar hela fastigheten som dock endast utgör den södra delen av Trollatorpets gamla inägomark.

1830 bestod den mark som torpet brukade av åker och äng. Det fanns både hårdvalls- och sidvallsäng, och intill partiet med sidvallsäng låg en hölada. Torpets djur gick då på utmarken. 1935 hade åkerns former rätats ut något, men

var i stora drag desamma som på 1800-talet. Ett parti öster om åkern var markerat som betesmark, i övrigt var det att döma av 1935 års ekonomiska karta lövskog. Denna var förmodligen betad. Det fanns alltså ännu vid denna tid ingen gran på den fd inägomarken kring torpet.

Idag hålls den före detta åkermarken öppen genom fårbeta, men den har tidigare varit i princip obetad under en lång period, minst 20 år. De sista tio åren har den dock betats och en del röjningar gjorts.

En del björkar växer på den före detta åkern. På renarna finns flera odlingsrösen som är tämligen trädbeväxta. En gammal, vidkronig ek växer i renen i det sydöstra hörnet av fastigheten. De flesta av de övriga träden i det här partiet är unga och domineras av björk. Omkring gårdsplatsen växer några hamlade askar intill stenmurar och byggnader. Det skogbevuxna området ner mot sjön består huvudsakligen av ek med inslag av andra lövträd. En del gran har vandrat in i den södra och östra kanten av fastigheten.

8.1.1 Bostadshus

Huset är en långloftstuga klädd med locklistpanel. I ett tidigare skede har huset varit bebott av två hushåll samtidigt, vilket delvis återspeglar sig i interiören. Taket är klätt med plåt, som ursprungligen är skyddsplåtar från Olofströms bruk. Några mindre tillbyggnader har gjorts genom åren. I den södra fasaden finns två entréer och emellan dessa finns en liten trädgård med en stenkantad mittgång som löper parallellt med fasaden. Mittgången omges av breda rabatter. Torpet var permanentbostad fram till 1986, men fungerar nu som fritidsbostad.

Kvalitetsmål

Boningshuset är väl underhållet och används som bostad på ett sådant sätt att planlösning, konstruktion och historiska spår bibehålls. Byggnadens olika tidslager är bevarade och byggnadsdetaljer som fönster, dörrar vindskivor, verandan och det unika plåttaket är bibehållna.

Skötsel mål

Underhåll har skett med varsamhet och med traditionella material, se vårdplan (bilaga 3).

Åtgärder

Underhåll sker enligt vårdplan (bilaga 3). En utredning om byggnadens ålder genom dendrokronologisk analys genomförs. En fördjupad byggnadshistorisk dokumentation bör göras av samtliga byggnader på Trollatorpet.

8.1.2 Ladugård, vedbod och jordkällare

Ladugården är uppförd i skiftesverksteknik på kallmurad stensockel. Enligt en inskription kan den vara uppförd på 1740-talet.

Vedboden är sannolikt en gammal ängslada och ger en bild av hur den numera försvunna utmarksbebyggelsen kan ha sett ut.

Jordkällaren är en liten stenbyggnad som ligger mot en slänt vid sjön. Den har en överbyggnad i trä som troligen fungerat som fähus.

Kvalitetsmål

Ekonomibyggnaderna är väl underhållna och brukas på ett sådant sätt att byggnadernas konstruktion, material och detaljer bibehålls.

Skötselmål

Underhåll har skett med varsamhet och med traditionella material. Se vårdplan (bilaga 3).

Åtgärder

Taken ses över och skyddsåtgärder vidtas. En utredning om ladugårdsbyggnadens ålder genom dendrokronologisk analys genomförs. En fördjupad byggnadshistorisk dokumentation bör göras av samtliga byggnader på Trollatorpet.

8.2 Gårdsplats

Kvalitetsmål

Torpkaraktären runt husen är bibehållen. Den lilla trädgårdens struktur med stenkantad mittgång omgiven av breda rabatter mellan de båda entréerna på boningshusets södra fasad, är bibehållen. Hamlade träd finns i olika generationer. De är företrädesvis askar och växer huvudsakligen intill stenmurar, odlingsrösen och stora stenar. Gräset på gårdsplatsen är avbetat, klippt eller slaget och ohävdarter som brännässla och hundkex förekommer ej i ohävdad skick.

Skötselmål

Träden har regelbundet hamlats med 3-8 års intervall. Gräset på gårdsplatsen har betats av årligen alternativt klippts eller slagits minst två gånger per år. Eventuellt förekommande ohävdarter har hållits efter. Skötseln har utförts före 1 december.

Åtgärder

Träden hamlas med 3-8 års mellanrum. När nya hamlingsträd tas i bruk, används i första hand ask och helst träd som växer intill stenmurar, odlingsrösen eller stora stenar. Gräset betas, klipps eller slås.

8.3 Hagmark

Kvalitetsmål

Den före detta åkerns gränser är synliga och marken är årligen väl avbetad. Renarna är glest bevuxna med lövträd. Om gran finns är det endast någon enstaka. Lövträden består av en blandning av olika arter, men mest ek.

Vidkroniga ekar i olika åldrar står ljust och fritt. På de forna åkerytorna växer inga träd.

Skötsel mål

Hagmarken har årligen betats av. Eventuellt sly och granplantor har tagits bort årligen. Skötseln har utförts före 1 december.

Restaurering

Röjning i flera omgångar. Den gamla vidkroniga eken friställs successivt. Björken som vandrat in på de forna åkerytorna tas bort. Renarna, i första hand den östra, glesas ut successivt och granen tas bort. Träd sparas i grupper, öppna ytor skapas däremellan. Eventuella unga ekar med vidkronigt växtsätt sparas och friställs.

Åtgärder

Marken betas årligen. Eventuellt sly och granplantor tas bort.

8.4 Skogsmark ner mot sjön

Området består av en betad, skogsklädd västsluttning som gränsar mot Farlången. Bland annat ek av olika ålder förekommer.

Kvalitetsmål

Trädbeståndet består huvudsakligen av ek, med inslag av andra lövträd. Beståndet är så pass glest att sjön syns från gårdsplatsen. Delar av beståndet är så öppna att yngre ekar med vidkronigt växtsätt får möjlighet att utvecklas.

Skötsel mål

Marken har årligen betats av. Sly och granplantor har tagits bort vartannat år. Skötseln har utförts före 1 december.

Restaurering

Röjningar med några års mellanrum genomförs för att glesa ut trädskiktet och skapa vissa öppnare partier där unga ekar med vidkronigt växtsätt sparas och friställs.

Åtgärder

Marken betas av årligen. Sly och granplantor tas bort vartannat år, men lövträd som kan gå upp och bli en ny generation sparas.

Skötselområde 9. Norr om västra gårdsplatsen

På 1830-talet utgjordes området av ängsmark belägen i det nordvästra hörnet av Norre Vång medan det på 1930-talet delvis var lövträdsbevuxet, delvis öppen betesmark. En liten del av en större åker ingick dessutom vid det senare tillfället. Området är idag lövskogsbevuxet med ett betydande inslag av gran i områdets centrala delar. Den västra halvan domineras av björk och den östra av bok. Ett

parti i norr, som var uppodlat på 1930-talet, utgörs av medelålders planterad gran, som dock till stora delar föll i stormen 2005. Även ek förekommer och i buskskiktet finns bland annat gran, hassel, bok, björk, brakved och gråvide. Området är bitvis fuktigt och genomkorsas av diken. En sedan länge övergiven väg skär området i nordväst-sydöstlig riktning och fortsätter in i skötselområde 10. Dessutom finns en sentida grusväg i områdets västra del.

Kvalitetsmål

Området utgörs av en blandlövskog som domineras av björk, ek och bok och har förhållandevis god genomsikt. Krontaket är tillräckligt slutet för att förhindra omfattande slyuppslag. Ekar med en välutvecklad krona förekommer. Gran förekommer endast i den norra planteringen som omförs till löv efter slutavverkning (detta kan eventuellt ske i förtid till följd av stormfällningen). Vägen som återfinns på gamla ekonomiska kartan är fri från träd och buskar. På sikt är området betat och luckigt med grässvål.

Skötselmål

Skogen har skötts genom plockhuggning. Såväl nutida som äldre vägsträckningar har vid behov röjts från sly och vindfällen och granplantor har hållits efter i hela området före den 1 december. Lövsly som etablerar sig i den stormskadade granplanteringen och som kan bli lämpliga framtidsträd har gynnats. På sikt har området betats årligen.

Restaurering

Granen utanför planteringen på 1930-talets åker i norr avvecklas i två till fyra etapper. Den igenväxta vägen röjs fram och ekar med förutsättningar att utveckla en stor krona ges växtutrymme genom successiv friställning. Eftersträva om möjligt ett slutet, eller närmast slutet, krontak vid rójningar. Detta glesas sedan ut när bete blir möjligt.

Åtgärder

Området sköts genom plockhuggning med syfte att uppnå och bibehålla kvalitetsmålet. Löv gynnas, i synnerhet ek. Även storkroniga träd gynnas. Vägar hålls fria från sly och granplantor hålls efter i hela området.

Skötselområde 10. Gårds- och åkerlämningar

Platsen för Örnans ursprungliga tomt utgjordes på 1830 års karta av gårdsplats, åkrar, sank äng, humlehagar samt del av kålhage och frukthage. Området ner mot sjön tycks ha varit inhägnat och hängt samman med gårdsplatsen och fägatan. Från gården leder en väg norrut. Redan under 1930-talet upphörde jordbruket på den här fastigheten nästan helt. På 1935 års karta är dock åkrarna markerade som åkrar. Några små markbitar är markerade som betesmark. Kartan visar också ett sågverk nere vid sjön. Detta var i drift under 1920- och 30-tal. Rester av detta finns kvar idag och berättar om hur fastigheten tidigt inriktades på skogsbruk medan jordbruket avvecklades.

Hela området är idag bevuxet med träd. Ask, ek, lind och björk växer i anslutning till de övergivna åkrarna, medan björk är dominerande utmed sjön och längst i norr. Hassel är vanligt förekommande i det glesa buskskiktet, men även granplantor har på senare år kommit upp. På tomtplatsen finns fem husgrunder, en brunn samt en byggnad i form av Huggeboden. De gamla åkrarna hyser gott om odlingsrösen och har bitvis stensatta terrasskanter.

Under 1990-talet började man röja och restaurera området. Detta skedde i samarbete mellan markägaren och den lokala naturskyddsföreningen. Rönjningsarbetet syftade till att friställa de gamla tomt- åker- och vägstrukturerna i området. De gamla hamlade träden restaureringshamlades också. De flesta klarade inte denna återhamling, utan dog. Idag betas området av får.

Kvalitetsmål

Skötselområdet har karaktären av en trädrik hagmark som präglas av de gamla tomt- och åkerstrukturerna. Området har ett rikt och varierat trädskikt som domineras av ask, ek och lind med inslag av björk och lönn. Utmed sjön och längst i norr kan björk vara mer vanligt förekommande. Öppna, solbelysta före detta åkerytor varvas med halvslutna partier. I de centrala delarna finns träd i första hand i de tidigare åkrarnas kanter och i rösen. Storkroniga solitärer av ask och ek förekommer, liksom hamlade askar och lindar. De olika kultur-lämningarna är väl synliga och skadas inte av träd eller buskar, vilket även gäller äldre vägsträckningar. Sågverkslämningen är fri från träd och buskar.

De vidkroniga gamla ekarna står fritt, liksom den stora asken vid ladu-gårdslämningen. Både äldre och yngre träd finns, men gran förekommer inte. Välväxta hasselbuskar förekommer i området.

Skötselmål

Området har årligen betats av väl och sly, nässlor och granplantor tagits bort före den 1 december. Unga ekar och askar med vidkronigt växtsätt har sparats och friställts. Inget bete med häst eller nöt förekommer under perioden 1 december – 31 mars.

Restaurering

Vidkroniga ekar och askar friställs och yngre efterträdare utses och gynnas. Öppna, solbelysta partier skapas norr om vägen genom att successivt avverka träd på före detta åkerytor. Eftersträva alltså trädfria åkrar, men någon lind kan eventuellt behöva sparas för att säkra återväxten. Träden koncentreras i övrigt till kantzoner och rösen. Nyhamla unga askar och lindar i samma kantzoner, men restaureringshamla inte äldre träd utan att trädvårdsexpertis konsulterats. Gynna ek och annat ädellöv utmed sjön och norr om åkerformationerna. Försök främja utveckling av välväxta hasselbuskar genom att ge växtutrymme.

I övrigt tas unga träd och sly bort utmed stranden. Sågverkslämningen röjs fri från träd och buskar. I söder flyttas staketet ut något, så att hela den före detta åkern ingår i området.

Åtgärder

Fortsatt bete. Sly, gran och ohävdsarter röjs före 1 december. Träden hamlas med 3-8 års mellanrum.

10.1 Huggeboden/Drängstugan

Huset är enda byggnaden som finns kvar på västra gården. Det har troligen varit en vedbod och är uppförd i skiftesverksteknik på kallmurad stensockel. Den används nu som jaktstuga. Byggnaden ger en viss uppfattning om hur den äldre kringbebyggelsen kan ha sett ut.

Kvalitetsmål

Ekonomibyggnaden är väl underhållen och brukas som förråd och/eller "jaktstuga" och bevaras enligt nuvarande utförande. Byggnaden kan användas till presentationer av Örnans historia och den gamla gårdsplatsens historia.

Skötselmål

Byggnaden har underhållits kontinuerligt med material och teknik enligt vårdplan (bilaga 3). Ommålning av fasaden görs dock ej med tjära, som det står i vårdplanen, utan sker först efter samråd med Länsstyrelsen. Underliggande färglager skall vara vägledande, vilket sannolikt innebär att fasaden kommer att förbli obehandlad framöver.

Åtgärder

Grunden ses över och lagas vid behov. Vid byte av syll används ek som bearbetas med traditionell teknik och med infästningar av stolpar enligt befintligt utförande. Se vårdplan bilaga 3.

En utredning om byggnadens ålder genom dendrokronologisk analys bör genomföras.

Skötselområde 11. Söndre Vång

År 1830 fanns ett flertal flikiga åkrar i Söndre Vång. Ett torp, kallat Stugatorpet, låg där och brukade ett par av åkrarna. Förutom åker bestod Söndre Vång av både hårdvalls- och sidvallsäng. Söndre Vång sträckte sig upp till den gamla gårdsplatsen, och innefattade alltså även en del av det som finns med i område 10. Idag avser namnet *Söndre Vång* i första hand det ännu öppna området kring torplämningen.

11.1 Torpstället på Söndre Vång

Skötselområdet består till stor del av tidigare åkermark och sträcker sig från sydväst upp i ett stråk till den övergivna gårdsplatsen i nordost. I den södra delen ligger den gamla torpruinen. En del av åkerytorna brukades ännu på 1930-talet och av flygfotot att döma in på 1940-talet. Andra övergavs tidigare, och på dessa växer idag en mer eller mindre sluten men lättframkomlig ekskog. Både björk

och gran har börjat vandra in på de åkrar som brukades på 1940-talet. En del av denna åkermark används som viltåker. En gammal väg löper också genom området.

Kvalitetsmål

Ambitionen och målsättningen med Söndre vång styrs helt av tillgången på betesdjur. Beteshävd skulle ge stora möjligheter att pedagogiskt visa Söndre vångs centrala delar som alltså utgörs av SO 11.1. Betesdjur finns emellertid inte att tillgå i dagsläget. Därför anges två alternativa målsättningar där alternativ A gäller tills betesdjur går att uppbringa.

Alternativ A – inget bete. På de partier som var åker på 1930-talet finns endast ett glest trädskikt och ingen gran eller sly växer där. Torplämningen och jordkällaren är fria från träd och sly som kan skada dem. Stenmuren i kanten av den stora åkern i sydost är väl synlig. Större träd, fr a ek, i gamla åkerkanter och runt torplämningen är friställda och har växtutrymme. Äldre hassel förekommer i kantzonerna. Vägen som löper från Stugåker mot nordost, är fri från träd, sly och stormfällan.

Alternativ B – beteshävd införs. Skötselområdet har karaktären av en trädrik hagmark som präglas av torplämningen och de olikåldriga åkerstrukturerna. De partier som var åker på 1930-talet är fria från träd och buskar och täcks av betad grässvål. Övrig fossil åkermark är väl synlig och endast bevuxet med ett glest trädskikt utan gran eller sly. Odlingsrösen och stengärdesgårdar framträder tydligt. Torplämningen och jordkällaren är fria från träd och sly som kan skada dem. Större träd i det betade området, fr a ek, är friställda och har växtutrymme. Äldre hassel förekommer i kantzonerna. Vägen som löper från Stugåker mot nordost, är fri från träd, sly och stormfällan.

Skötselmål

Skogsklädda delar har skötts genom gallring där granen har hållits efter och framtidsträd av fr a ek har gynnats. Sly och granplantor har årligen röjts runt torplämningen och minst vartannat år på 1930-talsåkrarna och på äldre vägsträckningar. Eventuella vindfällan har tagits bort från vägarna. På sikt har området betats årligen. Skötseln har avslutats före den 1 december. Inget bete förekommer med häst eller nöt under perioden 1 december – 31 mars.

Restaurering

Alternativ A – ej bete. Åkrarna från 1930-talet glesas ut successivt i trädskiktet samtidigt som all gran och sly tas bort. Torplämningen med tillhörande jordkällare samt muren i sydost röjs fram med viss försiktighet. Storkroniga och äldre träd runt torplämningen och i kantzoner friställs successivt. Vägen från Stugåker röjs fri från sly och buskar.

Alternativ B – bete. Røjning av 1930-talets åkrar så att de blir fria från träd och buskar förutom i kantzoner. Övrig fossil åkermark glesas ut i trädskiktet och röjs fri från gran och sly. Odlingsrösen tydliggörs genom røjning. Torplämningen med tillhörande jordkällare röjs fram och storkroniga såväl som äldre träd i det

betade området friställs successivt. Vägen från Stugåker röjs fri från sly och buskar.

Åtgärder

Skogsklädda delar sköts genom gallring där granen hålls efter och framtidsträd gynnas. Granplantor och sly hålls efter runt torplämningen, på 1930-talsåkrarna och på äldre vägsträckningar. Eventuella vindfällen tas bort från vägarna.

11.2. Norra delen av Söndre Vång

SO 11.2 är uppdelad i en nordvästlig och en sydöstlig del som skiljs åt av den gamla brukningsvägen till Stugåker. Området utgjordes på 1830-talet av ängsmark som till stora delar var sank. På 1930-talet var det bevuxet med lövträd i form av en relativt sluten skog. Några åkrar återfinns inte i kartmaterialet. Idag är området bevuxet med sluten, relativt snårig lövskog där ek och björk ofta är dominerande med inslag av bok och tall. Gran förekommer i underbeståndet tillsammans med bl a hassel. I den sydöstra delen finns också en västvänd blockbrant som är nyckelbiotop och bevuxen med i huvudsak ek och hassel.

Kvalitetsmål

Området är bevuxet med lövskog med ett visst tallinslag - om granar finns är de endast enstaka. Skogsbruket bedrivs genom gallring och på ett sådant sätt att eventuella kulturlämningar inte skadas. Markskador förekommer inte.

Skötselmål

Skogen har skötts genom gallring där granen har hållits efter och framtidsträd har gynnats.

Åtgärder

Skogen sköts genom gallring där granen hålls efter och framtidsträd gynnas. Särskild varsamhet krävs i nyckelbiotopen, där ingrepp endast görs efter samråd med länsstyrelsen.

11.3. Granplanteringen i Söndre Vång

På 1830-talet utgjordes området av både fuktig och torr ängsmark i den sydligaste delen av Söndre Vång. En mindre bit av en åker ingick också i norr. När den gamla ekonomiska kartan upprättades 1935 var området lövträdsbevuxet och åkern fortfarande uppodlad. Detsamma gäller 1940-talets flygfoto. Idag upptas nästan hela området av en drygt 20-årig granplantering. Längst i väster finns dock ett äldre granbestånd med inslag av enstaka tall och vid sjön växer en del björk. Skötselområdet representerar därmed det rationella skogsbruket som präglar större delen av den västra fastigheten, Örnäs 1:13. Igenom området löper också en äldre väg, som än idag fungerar som brukningsväg, och längst i söder finns en tjärdal. Även diken förekommer. Områdets södra gräns sammanfaller med den gamla utmarksgränsen.

Kvalitetsmål

Området utgörs av en rationellt skött granplantering med inslag av lövträd och enstaka tall. Kulturelement som kolgrop, vägar, åkerkanter, diken och stenmurar är fria från träd och buskar som kan skada dem. De är inte heller påverkade av skogsmaskiner, markberedning eller dylikt. Området omvandlas till lövskog, helst med bete, när möjlighet finns. Det sker senast vid granens slutavverkningsfas om cirka 30 år.

Skötsel mål

Granplanteringen har skötts med produktionsinriktning, men allt inslag av tall, löv och buskar har sparats och gynnats vid gallring med avsikt att stå kvar efter att granen har avvecklats. Kulturelement som kolgrop, vägar, åkerkanter, diken och stenmurar har vid behov röjts fria från träd och buskar som kan skada dem.

Åtgärder

Lövträd, tall och buskar gynnas vid röjningar och gallringar. Iakttag försiktighet vid avverkning och gallring så att inte kulturelementen skadas. Träd och buskar som kan skada kulturelementen röjs vid behov bort.

11.4. Föryngringsytan

Området är beläget mellan Söndre Vång och Örnäs 1:6 och består, efter slutavverkning 2001, av nyplanterad gran med inslag av lövsly på tidigare utmark. Det var bevuxet med barrträd även när gamla ekonomiska kartan upprättades på 1930-talet, men kan då ha haft ett betydande inslag av tall. En äldre väg löper utmed områdets västra kant och en stenmur bildar gräns mot Örnäs 1:6 i öster.

Kvalitetsmål

Området utgörs på sikt av ett varierat blandbestånd med arter som björk, asp, ek och hassel. Eventuell invandring av tall är också positiv. Gran förekommer endast som någon enstaka individ eller inte alls. Den spontana invandringen av löv får till stor del avgöra hur området utvecklas vad gäller artsammansättningen. Vägar och stenmurar är synliga och fria från träd och buskar som kan skada dem. De är inte heller skadade av skogsmaskiner, markberedning eller dylikt.

Skötsel mål

Skogen har skötts som ett blandbestånd där en mångfald av trädarter eftersträvas. Eventuellt inslag av ek och tall har särskilt gynnats. Väg och stenmur har vid behov röjts fria från träd och buskar som kan skada dem.

Restaurering

Granplanteringen avvecklas successivt genom röjningar inom en 15-årsperiod. Lövträd och buskar sparas och gynnas vid röjningarna.

Åtgärder

Efter att granen har avvecklats sköts området som ett blandlövbestånd. Träd och buskar som kan skada kulturelementen röjs bort vid behov.

11.5. Området mellan Söndre Vång och Örnans 1:6

Nästan hela området utgörs av tidigare utmark belägen mellan Söndre och Norre vång. Östra halvan utgörs av en platå, medan västra delen sluttar brant åt väster. På platån dominerar medelålders gran, förutom i norr där bok, ek och tall är dominerande. På sluttningen växer fr a ek och björk.

Kvalitetsmål

Området utgörs av en varierad skog med ek, tall, bok, björk och gran som sköts genom ett varsamt skogsbruk. Föryngring sker om möjligt naturligt, utan att gran behöver planteras. Markskador från maskiner förekommer inte och de gamla vägarna är fria från sly och vindfällen.

Skötsel mål

Vägarna har årligen röjts från eventuella vindfällen och minst vartannat år från sly och granplantor. Skötseln har utförts före den 1 december.

Åtgärder

Skogsskötsel genom gallring där löv och tall gynnas framför gran. Røjning av sly på de gamla vägarna görs före 1 december. Eventuella vindfällen över vägarna tas bort.

Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

Tabellen nedan ger en översiktlig bild av de åtgärder som ska genomföras enligt skötselplanen. Åtgärderna prioriteras i två klasser, där 1 är högprioriterat och 2 har något lägre prioritet. Restaureringsåtgärder tas upp under särskild rubrik.

A. Löpande skötsel

Skötsel- område	Skötselåtgärd	När	Vem	Prioritet
ÖRNANÄS 1:6				
1.1 – 1.3	Underhåll av byggnaderna enligt vårdplan.		Brukaren	1
1.4	Röjning av ohävdarter och högvuxet gräs.	Minst tre gånger per växtsäsong	Brukaren	1
2.1	Betesdrift alternativt slåtter. Putsning av ev kvarstående vegetation	Årligen	Brukaren	1
2.1	Röjning av eventuellt sly och granplantor.	Årligen	Brukaren	1
2.1	Röjning av brännässlor och andra ohävdarter på renen med fruktträd.	2-4 gånger per växtsäsong	Brukaren	1
2.1	Gallring/beskärning av hasselbuskar och äppelträd samt ersättning av askar invid gårdsplanen.	Vid behov	Brukaren	2
2.2	Betesdrift. Putsning av ev kvarstående vegetation.	Årligen	Brukaren	1
2.2	Röjning av eventuellt sly.	Årligen	Brukaren	1
2.2	Hamling av träd.	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	1
2.2	Gallring/beskärning av hasselbuskar.	Vid behov	Brukaren	2
3.1 – 3.3	Åkerbruk/slåttervall där gräset slås och bärgas. Eventuellt efterbete i omr 3.1.	Årligen	Brukaren	1
3.1	Utglesning och efterhållning av gran utmed Ekeshultsån.	Vid behov	Brukaren	2
4.1	Om möjligt bete/slåtter utmed vägen i norr.	Årligen	Brukaren	1
4.1	Bete på resterande del av området: söder om stenmuren.	Vid behov efter restaurering	Brukaren	2
4.1	Röjning av sly i och omkring ruiner och fägata.	Årligen	Brukaren	1
4.1	Röjning av sly i området utmed vägen samt omkring stenmurar.	Vartannat år	Brukaren	2
4.1	Röjning av ohävdarter och högvuxet	2-4 gånger per	Brukaren	1

Skötsel- område	Skötselåtgärd	När	Vem	Prioritet
	gräs på fäkatan, gärna i kombination med bete.	växstsäsong		
4.1	Hamling av 1-3 björkar om lämpliga träd finns.	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	2
4.1	Röjning av granplantor.	Vart 3:e år	Brukaren	2
4.2	Plockhuggning där udda trädslag, träd med utvecklingsbar krona och hamlade träd gynnas.	Varje – vart 5:e år	Brukaren	1
4.2	Röjning av granplantor.	Vart 5:e år	Brukaren	2
4.3	Beteshävd. (Kan vid behov lämnas obetat enstaka år.)	Årligen	Brukaren	2
4.3	Röjning av granplantor.	Vart 3:e år	Brukaren	2
4.3	Röjning av sly vid åkerlämningar.	Vartannat år	Brukaren	2
4.3	Hamling av 2-7 björkar samt några lindar och askar.	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	1
4.4	Slåtter alternativt sent bete (i kombination med slåtter av ohävdarter).	Årligen	Brukaren	1
4.4	Röjning av sly.	Vartannat år	Brukaren	2
4.5	Plockhuggning av skogen där gran hålls tillbaka.	Varje – vart 5:e år	Brukaren	2
4.5	Röjning av sly vid husgrunderna.	Årligen	Brukaren	1
4.5	Hamling av lindar.	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	1
5	Fagning, slåtter och bärgning av höet.	Årligen	Brukaren	1
5	Gallring av hasselbuskar enl lokal tradition.	Vid behov	Brukaren	2
5	Röjning av renen och brynet i öster.	Vid behov	Brukaren	2
6	SE SEPARAT SKOGSBRUKSPLAN		Förvaltare / entreprenör	
ÖRNANÄS 1:18				
7	Underhåll av boningshuset enligt vårdplan.		Brukaren	1
7	Vegetationen slås och förs bort och gräset klipps.	Årlig slåtter, gräs- klippning vid behov	Brukaren	1
TROLLA- TORPET				
8.1	Byggnaderna underhålls enligt vårdplan.		Brukaren	1
8.2	Gräsytor på gårdsplatsen slås, klipps eller betas och ohävdarter hålls	Klipps eller slås minst 2 gånger/år	Brukaren	1

Skötsel- område	Skötselåtgärd	När	Vem	Prioritet
	efter.	alt betas årligen		
8.2	Hamling av 5 askar och 1 björk.	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	1
8.3 – 8.4	Beteshävd	Årligen	Brukaren	1
8.3	Röjning av eventuellt sly och granplantor.	Årligen	Brukaren	1
8.4	Röjning av eventuellt sly och granplantor.	Vartannat år	Brukaren	2
ÖRNANÄS 1:13				
9	Plockhuggning där löv och storkroniga träd gynnas.	Varje – vart åttonde år efter restaurering	Brukaren	1
9	Röjning av sly och vindfällan på äldre vägsträckningar.	Vartannat år	Brukaren	2
9	Röjning av eventuellt sly och vindfällan på den nutida vägen.	Vid behov	Brukaren	2
9	Röjning av granplantor.	Vart tredje år efter restaurering	Brukaren	1
10	Betesdrift	Årligen	Brukaren	1
10	Röjning av nässlor och ohävsarter, fr a vid kulturlämningar.	Minst en gång årligen	Brukaren	1
10	Röjning av sly och eventuella granplantor vid kulturlämningar.	Årligen	Brukaren	1
10	Röjning av sly och granplantor på övriga delar.	Vart tredje år	Brukaren	2
10	Hamling av träd	Vart 3:e – 8:e år	Brukaren	1
10.1	Underhåll av Huggeboden enligt vårdplan, dock ej målning med tjära.		Brukaren	1
11.1	Varsamt skogsbruk med gallring.	Vid behov	Brukaren	1
11.1	Röjning av sly och granplantor runt torplämningen.	Årligen	Brukaren	1
11.1	Röjning av sly och granplantor på 1900-talsåkrar och på vägsträckningar	Minst vartannat år	Brukaren	2
11.1	Röjning av ev vindfällan på äldre vägar	Årligen	Brukaren	2
11.2	Varsamt skogsbruk med gallring.	Vid behov	Brukaren	1
11.3	Rationellt skogsbruk där tall, löv och buskar sparas.	Vid behov	Brukaren	2
11.3	Röjning av träd och buskar som kan skada kolgrop, stenmurar, diken, åkerkanter eller vägar.	Vid behov	Brukaren	1
11.4	Skogsbruk där skogen sköts som	Vid behov	Brukaren	1

Skötsel- område	Skötselåtgärd	När	Vem	Prioritet
	blandlövbestånd.			
11.4	Röjning av träd och buskar som kan skada stenmur eller väg.	Vid behov	Brukaren	2
11.5	Varsamt skogsbruk.	Vid behov	Brukaren	1
11.5	Röjning av vindfällan, sly och granplantor på vägarna.	Vindfällan årligen, övrigt minst vart-annat år	Brukaren	2

B. Restaureringsåtgärder

Skötsel- område	Restaureringsåtgärd	När	Vem	Prioritet
ÖRNANÄS 1:6				
2.1	Röjning av gran, björk och asp vid stenmurar och åkerkanter samt hassel som tränger äppelträd.		Brukaren	1
2.1	Ympning av unga vildaplar och successiv föryngring av hassel.		Brukaren	2
2.2	Nyhamling av unga träd.		Brukaren	1
2.2	Röjning av slånbuskage i östra kanten av Storåker.		Brukaren	1
2.2	Röjning av renen mellan Stor- och Stugåker.		Brukaren	1
4.1	Röjning av träd och buskar som kan skada fägatan och ruinerna.		Brukaren	1
4.1	Successiv friställning av vidkroniga träd.		Brukaren	1
4.1	Röjning av gran. Ekar och bokar gynnas.		Brukaren	2
4.1	Nyhamling av björkar norr om stenmuren om lämpliga träd finns.		Brukaren	2
4.1	Tak läggs på jordkällaren och dörr repareras.		Förvaltaren	2
4.2	Successiv avveckling av granarna.		Brukaren	2
4.3	Successiv friställning av vidkroniga, såväl som hamlade, träd.		Brukaren	1
4.3	Successiv avveckling av granen.		Brukaren	2
4.3	Utglesning av trädskiktet med enstaka luckor vid åkerlämningar.		Brukaren	1
4.3	Hamling av enstaka björkar och lindar.		Brukaren	1

Skötsel- område	Restaureringsåtgärd	När	Vem	Prioritet
4.4	Röjning av träd och buskar när slåtter- eller beteshävd är möjlig.		Brukaren	2
4.4	Flishögen vid husgrunden tas bort.		Brukaren	2
TROLLA- TORPET				
8.3	Röjning av björk på tidigare åkerytor.		Brukaren	1
8.3	Successiv röjning av åkerrenar där bl a gran tas bort. Successiv friställning av vidkronig ek.		Brukaren	1
8.4	Successiv utglesning av trädskikt där vidkroniga ekar gynnas.		Brukaren	2
ÖRNANÄS 1:13				
9	Successiv avveckling av gran som växer utanför granplanteringen.		Brukaren	1
9	Avveckling av återstående granar i granplanteringen.	Senast 2015	Brukaren	2
9	Den gamla vägen röjs fram		Brukaren	1
9	Successiv friställning av ekar som kan utveckla stor krona.		Brukaren	1
10	Friställ vidkroniga ekar och askar samt utse och gynna yngre efterträdare.		Brukaren	1
10	Successiv avverkning av träd på f d åkrar (ngn lind kan ev behöva sparas).		Brukaren	1
10	Nyhamling av unga lindar och askar.		Brukaren	1
10	Gynna ek och övrigt ädellöv utanför åkerformationerna.		Brukaren	1
10	Röjning av unga träd och sly utmed hela stranden samt framröjning av sågverkslämning.		Brukaren	2
11.1	Successiv utglesning av trädskikt på 1930-talets åkrar, där all gran och sly tas bort.		Brukaren	1
11.1	Försiktig framröjning av torplämningen samt stenmuren i sydost.		Brukaren	1
11.1	Successiv friställning av storkroniga och äldre träd i kantzoner (vid t ex gamla åkrar, vägar och stenmurar)		Brukaren	1
11.1	Framröjning av vägen till Stugåker		Brukaren	1
11.4	Successiv avveckling av granplan- tering, varvid löv och buskar sparas.	2006 – senast 2020	Brukaren	1

Fotobilaga

Fårbete på renen invid fägatan, skötselområde 2.1.

Fägatan med östra gårdsplatsen på Örnäs 1:6 i bakgrunden. SO 4.1.

Västra gårdsplatsen med Huggeboden, SO 10.

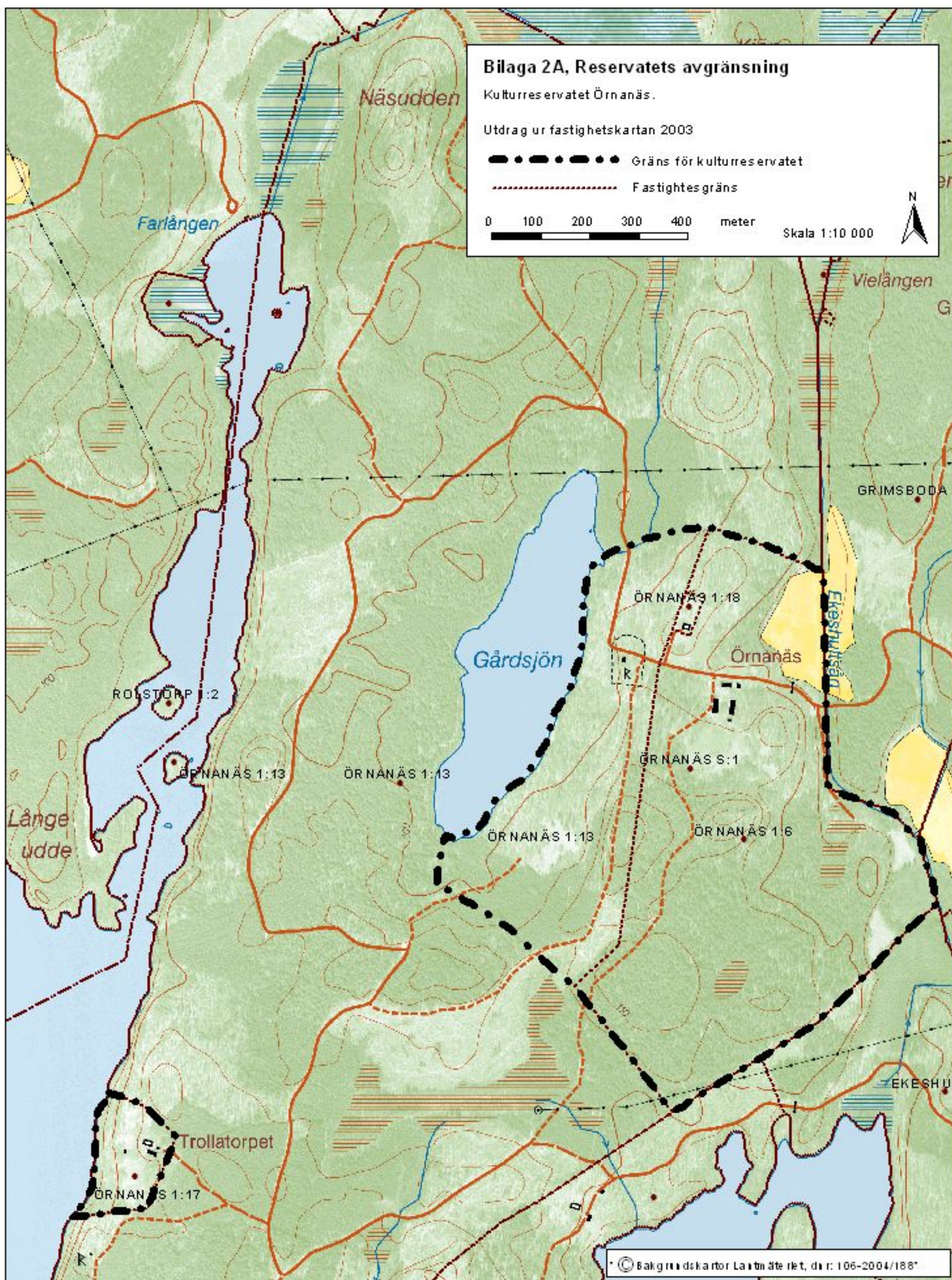
Brukningsväg i norra delen av SO 11.5

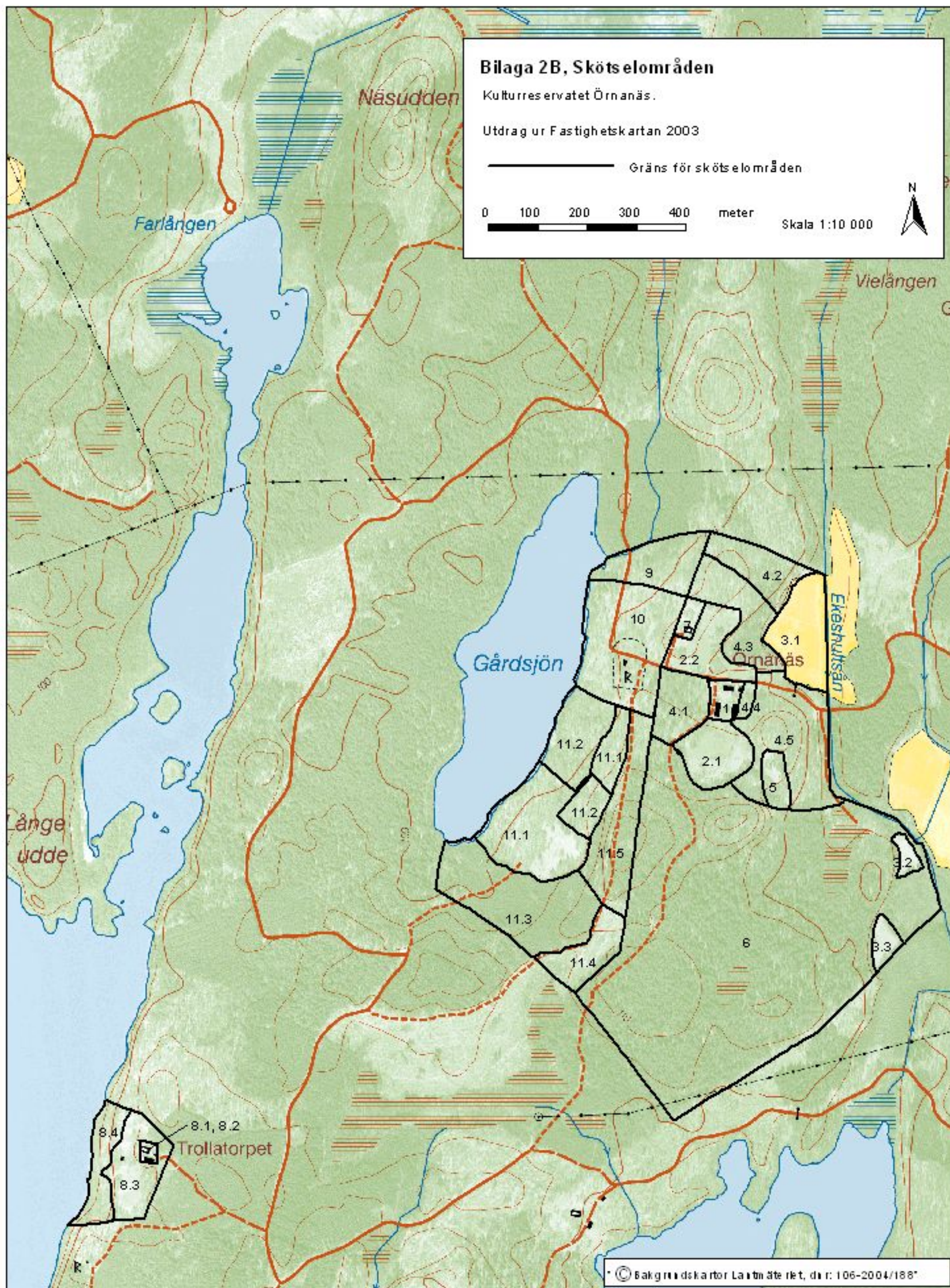

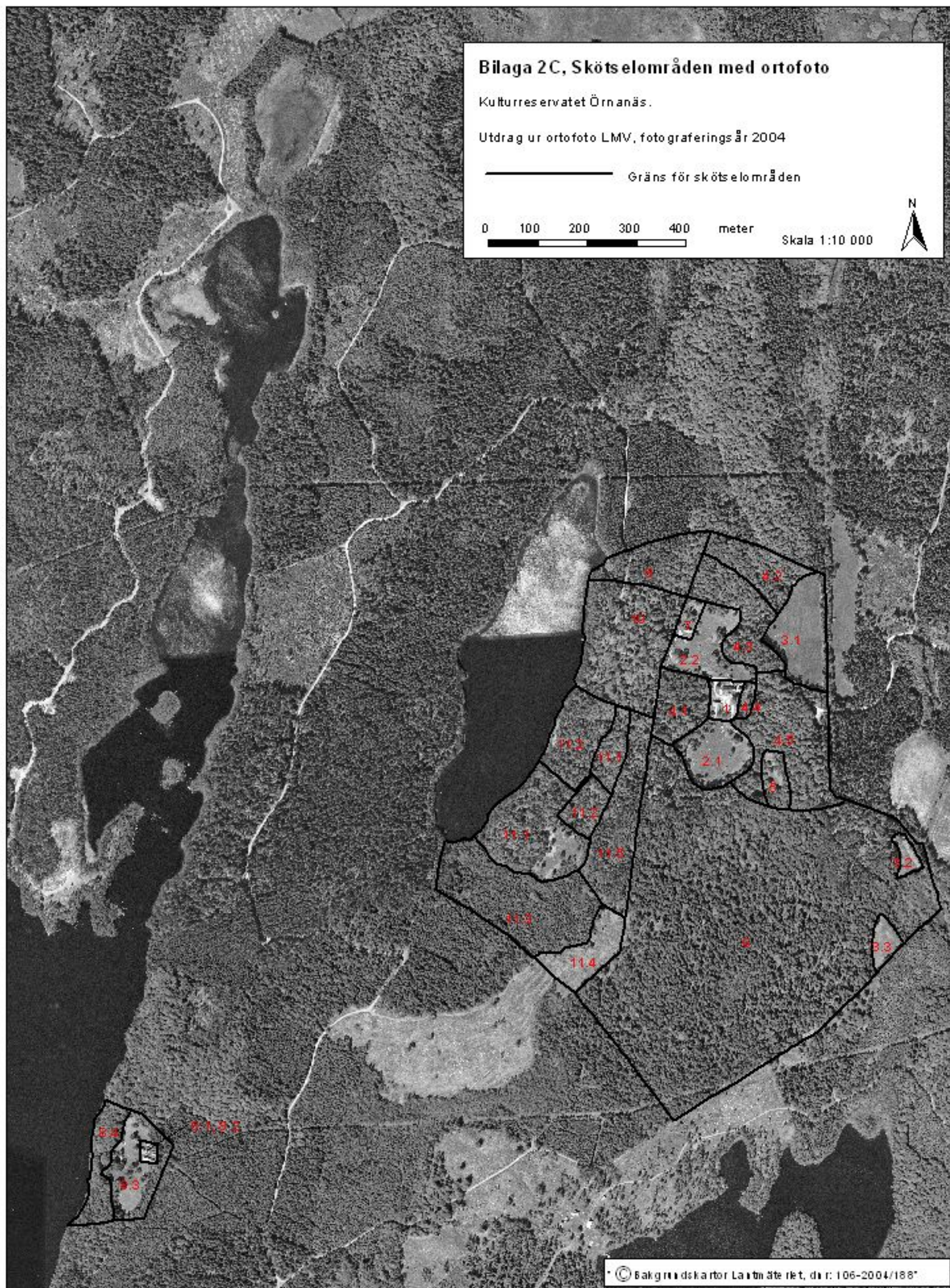
Boningshuset vid Trollatorpet, SO 8.1.

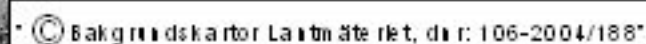

Trädstam där man ska ha "förvarat eld" i bonde-skogen, SO 6.

Bilaga 2E, Kartöverlägg

Laga skifte 1830 med ekonomiska
kartan 1935 som underlag

Kartan är ej skalenlig

